

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті наведено результати теоретичного аналізу дефініції «життєва позиція» особистості, проаналізовані різні підходи вчених до змісту та структури «життєвої позиції». Висвітлюються питання становлення життєвої позиції в онтогенезі. Життєва позиція розглядається як інтеграційна характеристика людини в її самоздійсненні. Джерел – 14.

Ключові слова: позиція суб'єкта, життєва позиція, структура життєвої позиції.

Постановка проблеми. Вже в котре українське суспільство переживає переломний період, час, коли відбуваються трансформації у свідомості громадян, у відносинах, у виборі життєвого шляху, у виборі власної соціальної позиції. В такий час становлення особистості відбувається в умовах соціальної невизначеності, невпевненості, без усталених орієнтирів, а процес становлення життєвої позиції особистості набуває характеру деформації. У сучасному суспільстві виникають нові орієнтири, цілі, потреби і інтереси, на їх основі здійснюються трансформаційні процеси самосвідомості особистості, відбуваються якісні особистісні зміни. Такі соціально-політичні процеси у суспільстві вимагають від людини вибору нової ефективною життєвої позиції, що сприяла б гармонійному розвитку та збереженню внутрішнього світу людини, досягненню самореалізації та самоідентифікації. Творення своєї внутрішньої позиції, яка б допомагала людині долати дію несприятливих факторів оточення є важливою умовою активізації та реалізації її особистісного потенціалу. В цьому контексті особливої актуальності набуває соціально-психологічний аналіз такого багатоаспектного утворення, як життєва позиція особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз дефініції «життєва позиція» не має чіткого єдиного визначення, це поняття залишається дискусійним, відкритим, феноменологічним. При цьому слід зазначити, що науково-дослідний статус «життєва позиція» як психологічна категорія

отримала лише у другій половині ХХ ст., а до того часу вона розглядалася як складова таких понять, як внутрішня позиція, як орієнтація на певну лінію поведінки, як спосіб життя, як інтеграційна характеристика людини в її самоздійсненні та інші.

У сучасних психологічних дослідженнях на перший план виходить, так звана «життєва» проблематика: «психологія життєвого шляху» (К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, В.І. Ковальов, С.Л. Рубінштейн, Т.М. Титаренко, В.Г. Панок, М.В. Семиліт, І.А. Підласа, К.Л. Мілютіна та ін.), що аналізує розвиток особистості в часі життя; «життєві перспективи та стратегії життя» особистості (О.І. Головаха, О.О. Кронік, В.Ф. Серенкова, Г.С. Шляхтин, Г.В. Рудь, С.В. Крутько, Л.В. Помиткіна та ін.), де розкриваються закономірності сприйняття майбутнього, передбачення майбутніх подій, висунення цілей і вибору шляхів їх досягнення; «життєва компетентність та особистісна реалізованість» (І.В. Степанко, А.М. Большакова), що розкривають зміст трансформаційних процесів життєвого шляху особистості, поняття життєвих завдань, цілей, домагань, перспектив, ситуацій; «види життєвої позиції» (Л.О. Пономаренко, В.Н. Маркін, О.Ю. Пурло), що акцентують увагу на творчій, активній, громадянській, соціально-професійній позиції особистості на різних етапах її онтогенезу.

Враховуючи зазначений аспект вивчення дефініції «життєва позиція», **мета статті** – аналіз теоретико-методологічної розробленості поняття «життєва позиція» особистості, з виділенням її структурних компонентів у просторі української, російської та західної психологічної думки.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Логіка розгляду дефініції «життєва позиція» вимагає зупинитись на понятті «позиція особистості». У «Словнику іншомовних слів» позиція (лат. *positio* – становище) представлено як точка зору, ставлення до певної справи, питання, що визначає характер дій, поведінки.

Радянські вчені розглядали «позицію суб'єкта» як: виконання соціальної ролі за пропонованими нормами з системою очікувань, які висувають до нього як суспільство в цілому, так і окремі групи (І.С. Кон); як стани в суспільстві, групі або соціальній позиції; як ставлення людини до дійсності в цілому або до різних її областей, або позиція особистості; позиції як місце людини в безпосередній взаємодії, в актуальній ситуації, або рольовій позиції (М.Д. Лаптева); як роль, яку суб'єкт виконує відповідно до свого соціального стану і конкретної ситуації (Б.Д. Паригін).

Отже, позиція – це і процес, і результат вибору відповідної поведінки або вчинків на основі стосунків, що виражаються в цілях і мотивах, поглядах і цінностях особистості. Позиція особистості – це система ціннісних орієнтацій та установок людини, які відображають спосіб її ставлення до когось або до чогось. У позиції виділяють три компоненти: інтелектуальний – знання про щось як суб'єктивний образ об'єкта ставлення; емоційний – як переживання ставлення; поведінковий, що реалізує спосіб активності до об'єкта ставлення.

Елементи позиції виступають не лише регуляторами поведінки особистості, а й рушійною силою її соціального й психічного розвитку. Закріплюючись через реалізацію в суспільній практиці, позиція втілюється в такі риси характеру: комунікативні (як ставлення до інших), суб'єктно-діяльнісні (як ставлення до предметного світу) та рефлексивні (як відображення ставлення людини до самої себе). Позиція особистості показує реальне діяльнісне ставлення людини до подій. Зазначені структурні компоненти «суб'єктної позиції» складають зміст «життєвої позиції» особистості й реалізуються у повсякденному житті.

До визначення дефініції «життєва позиція особистості» зверталися багато вчених різних галузей. Так, на філософському рівні проблеми життєвої позиції людини розглядалися у співвідношенні з розвитком людства і цивілізації (Е.Муньє, С.Л.Франк, В.Е.Франкл та ін.);

На соціально-психологічному рівні вирішувалися питання про шляхи і способи позиціонування особистості в суспільстві (Б.Г.Ананьєв, Л.І. Божович, І.С.Кон, М.Л.Лезгіна, В.Н.Маркін, С.А. Прядков, Т.В. Попова та ін.).

Б.Г.Ананьєв під позицією людини розумів «складну систему ставлення особистості (до суспільства в цілому, до спільностей, яким вона належить, до праці, людей, до самої себе), установок і мотивів, якими вона керується у своїй діяльності». Вступаючи у складні багатосторонні відносини з навколишнім світом, людина стикається з об'єктивною необхідністю самостійно розпоряджатися власним життям, вибирати життєвий шлях [3]. Автор вказує на інтеграційну характеристику життєвої позиції людини в її самоздійсненні.

Відомою є соціальна модель «життєвої позиції» В. Н. Маркіна, згідно якої життєва позиція – це спосіб включення особистості в життєдіяльність суспільства: сукупність поглядів, переконань, соціально значущих, перш за все професійних, умінь і відповідних ним дій особистості. Життєва позиція особистості, таким чином, не просто характеристика її внутрішнього світу через спрямованість або сукупність функціональних проявів - ролей. Це цілісний предметно-практичний (духовно-практичний та матеріально-практичний) прояв людини, що має свої кількісні та якісні параметри. Поведінковий (діяльнісний) акт, виступаючи компонентом цілісної системи - способу мислення і способу життя особистості, має складну соціальну та психолого-акмеологічну природу. Суб'єктивно це форма буття індивіда. У той же час соціальним витоком, своїм результатом, його наслідками він включений в об'єктивну логіку відносин, спілкування і предметної діяльності суспільства, набуває позаособистісного характеру, залишаючись, проте, внутрішньою ланкою, що детермінує життєдіяльність людини. Життєва позиція завжди є самоствердженням особистості. [9, с. 45]».

У дослідженнях Л.І. Божович соціальна позиція визначається як стрижневий компонент структури особистості, який виступає мірилом її ставлення до соціального середовища і зумовлює індивідуальну своєрідність виконання нею соціально спрямованих дій і поведінки. Як стверджує авторка,

під час формування особистості у дитячому віці спрямованість складається як внутрішні позиції особистості щодо соціального оточення, його окремих об'єктів. Позиція включає в себе мотиваційний, афективний та когнітивний компоненти. Важливо підкреслити, що внутрішня позиція – це не нав'язаний зовнішнім оточенням, а свідомо прийнятий людиною вибір свого місця в житті [5].

Соціальну спрямованість у визначенні життєвої позиції продовжує дослідник С.А. Прядко. Він розкриває суть життєвої позиції як «стійкої, усвідомленої системи поглядів людини на життя як концепцію, на свою діяльність», а також «як систему відносин людини до суспільства, до самої себе, обумовлену положенням людини в системі суспільних відносин».

Автор надає структуру життєвої позиції особистості, передбачає цілу низку соціальних спрямувань. Основними з них є: раціоналізація власних здібностей і нахилів; систематизація теоретичних знань і практичних навичок; вироблення навичок самостійного засвоєння нових знань та умінь; систематизація моральних норм і цінностей; усвідомлення свого реального становища в суспільстві; виявлення та реалізація своїх соціальних функцій як члена суспільства; усвідомлення власних потреб і інтересів, зіставлення і співвіднесення їх із суспільними; усвідомлення своїх особистих життєвих орієнтирів, цілей та ідеалів, вибір стилю життя та соціальної поведінки; визначення методів і засобів досягнення цілей із урахуванням світогляду індивіда та моральних норм і вимог суспільства; вироблення стійких внутрішніх соціальних установок індивіда; здійснення соціальної діяльності; практична діяльність по реалізації намічених цілей; співвіднесення соціальної атмосфери та соціальних можливостей [13].

Сучасна російська дослідниця Т.В. Попова розглядає життєву позицію як стійку систему відносин до різних сторін соціальної дійсності, що має прояв у відповідній поведінці та вчинках особистості. Авторка виділяє структурні компоненти життєвої позиції: мотиваційний (спонукальна функція життєвої позиції визначає характер мотивації індивідуальної поведінки і діяльності, а

реалізація функції цілепокладання обумовлює мотивацію поведінки особистості, свідомий відбір мотивів життєвого зростання), емоційно-оцінний (всі види емоцій та відчуттів є свого роду умовними орієнтирами у визначенні сенсів вибору поведінки в дискретній ситуації і в осмисленні життєвих відносин з навколишнім світом, тобто формується ієрархія значущих смисложиттєвих цінностей людини), когнітивний (це сфера свідомості людини, її пізнавальна і світоглядна функція), рефлексивний (виконує інтеграційну функцію життєвої позиції), діяльнісний (це практичний, предметний характер життєвої позиції особистості, що здійснюється у самодетермінації). Авторка зазначає, що системоутворюючою функцією життєвої позиції виступає функція смисложиттєвої саморегуляції. Вона забезпечує цілісність процесу становлення життєвої позиції, самовизначення й самореалізації особистості [12, с.72].

Крім соціологічного, існує психологічний підхід (К.О. Абульханова-Славська, В.Н.Мясищев, Д.О.Леонт'єв, С.Л.Рубінштейн, В.І.Слободчиков та ін.), в якому «життєва позиція» розуміється як стійкий структурний компонент особистості. Так, С.Л. Рубінштейн, розкриваючи суть життєвої позиції, писав, що основою її є «світогляд, який визначає реалізацію життєвої позиції, виявляється в діяльності і поведінці відповідно усвідомленим цілям особистості, яка володіє можливістю вибору цілей і засобів їх досягнення, оскільки в них найповніше виявляється активність, індивідуальність і самостійність особистості». Позиція, як відмічає С.Л. Рубінштейн, – вибіркове ставлення особистості до цілей, що стоять перед нею, і завдань. Вона, за його словами, має прояв у вибірковій мобілізованій готовності до діяльності, спрямованої на їх здійснення. «Позиція обумовлює певну лінію поведінки і сама обумовлюється нею» [10, с. 361].

Грунтовний аналіз дефініції «життєва позиція особистості» знаходимо у працях К.О. Абульханової – Славської. Авторка розглядає життєву позицію особистості як сукупність її життєвих відносин, а також спосіб їх реалізації, що відповідає (або не відповідає) потребам, цінностям особистості. Вона представляє собою вироблений особистістю за даних умов спосіб свого

суспільного життя, місце в професії, засіб самовираження. У життєвій позиції виділяє її вихідну об'єктивну характеристику – ті соціальні умови, в яких існує людина. Вони можуть бути сприятливими, або не сприятливими для розвитку особистості. Визначальним у характеристиці життєвої позиції є те, наскільки сама особистість домагається тих умов, в яких її потенціал одержує найбільші можливості для розвитку.

Життєва позиція особистості – це сформоване відносно стійке утворення, що має власну структуру. У свою чергу, структура життєвої позиції визначає її особливості. Якщо основні життєві стосунки інтегровані, відповідають вихідним намірам особистості, то така життєва позиція характеризується цілісністю, цілеспрямованістю, гармонійністю. У тому випадку, коли життєві стосунки не пов'язані між собою, а спосіб їх здійснення не відповідає їм, то така життєва позиція є нестійкою. Крім того, залежно від особливостей реалізації власних життєвих стосунків, способів подолання труднощів, К.О. Абульханова-Славська виділяє егоцентричну, споглядальну, суперечливу та інші види життєвих позицій. [1]

У працях Д. О. Леонтьєва знаходимо визначення дефініції «життєвої позиції особистості» дещо неоднозначним. За автором «життєва позиція» – це відношення особистості до власного життя і форма організації особистістю власного життя. Життєва позиція характеризується двома параметрами – усвідомленістю і активністю. Надалі автор, в пізніших роботах, тільки згадує це поняття, й співвідносить його з поняттям сенсу життя, зі становленням індивідуальності особистості в процесі її соціалізації. Д. О. Леонтьєв стверджує, що сенс життя можна у феноменологічному аспекті визначити як більш-менш адекватне переживання інтенціональної спрямованості власного життя. З психологічної точки зору, головним є не усвідомлене уявлення про сенс життя, а насиченість реального повсякденного життя реальним сенсом. Саме спрямованість життя, що об'єктивно склалася, несе в собі життєвий сенс. В той же час, життєві ситуації можуть ставити перед людиною завдання на

усвідомлення сенсу життя. Усвідомити і сформулювати сенс свого життя – означає цілком оцінити своє життя [7].

Вивчаючи структуру і специфіку життєвої позиції українська дослідниця О.Л. Кононко визначила її як інтегральну систему, складовими компонентами якої є позиції людини «Я в предметному світі» (розкриває рівень розвитку особистості як суб'єкта предметно-практичної діяльності), «Я серед людей» (процес оволодіння особистістю соціальними нормами, рівень саморегуляції) і «Я сам» (процес усвідомлення особистістю власного «Я») Ступінь розвитку кожної окремої позиції визначає тип життєвої позиції [6].

В західній психології термін «життєва позиція» співвідноситься з поняттями «життєвий стиль», «життєвий сценарій», «життєва модель» (З. Фрейд, А. Маслоу, А.Адлер, Е. Берн, С. Мадді). Першим з західних психологів, хто розглядає термін «життєва позиція особистості», є А.Адлер, який визначав її як головну рушійну силу і умову психічного та соціального розвитку особистості. Під час вивчення феномену життя окремого індивіда А. Адлер запровадив поняття “життєвого стилю”, під яким автором розумілася «єдність, що формується в процесі подолання труднощів, пережитих в дитинстві, і яка ґрунтується на прагненні до мети» [2]. Типологія життєвих установок за А. Адлером побудована на основі двох вимірів: соціального інтересу і ступеня активності особистості. Соціальний інтерес виявляється у співпраці з іншими заради спільного успіху, з однієї сторони, і в егоїстичному інтересі - з іншої. Ступінь активності відбиває спосіб вирішення особистістю життєвих проблем, який варіює від млявості, апатичності до шаленої активності. На думку автора, ступінь активності має різне значення в поєднанні з соціальним інтересом [2]. Дитина, перебираючи багато дій і думок, зупиняється на певному способі поведінки, який закріплюється в її уяві, виборі занять і надалі починає жорстко детермінувати її поведінку.

Американський психолог С. Мадді описав так звану “екзистенціальну дилему”, що постає перед кожною людиною в її повсякденних виборах: вибирається або незмінність, відтворення минулого, статус-кво, здатне

викликати почуття провини за втрачені можливості, або невідомість, нове майбутнє, що несе в собі ризик і як наслідок — почуття непередбачуваної тривоги. Відповідно до теорії С. Мадді, різні люди за своїм психологічним складом можуть бути схильними до різних моделей вибору, а отже й моделі життєвої позиції. Згідно з автором цієї теорії, люди, що здійснюють вибір майбутнього (тобто невідомості) мають більш високий рівень життєздатності в порівнянні з тими, хто обирає минуле (незмінність) [8, с.87].

У своїх працях Е. Фромм виділяє дві позиції життя особистості, що кардинально різняться між собою. Це позиція «мати» і позиція «бути». Перша означає зведення сенсу життя до споживання: «Я є те, що я маю», а друга полягає у взаємодії особистості зі світом: «Я є те, що зі мною відбувається» [14].

Е. Берн вважав, що життєва позиція вибудовується в ранньому дитинстві (від трьох до семи років) з метою виправдати рішення, засноване на більш ранньому досвіді. Іншими словами, за Е. Берном, спершу формуються ранні рішення, а потім дитина приймає життєву позицію, створюючи тим самим картину світу, яка виправдовує, дає схвалення раніше прийнятим рішенням.

У моделі Е. Берна «О'к Коррал» описуються типології життєвих позицій. Автор виділяє чотири установки ставлення до себе та до інших людей і чотири погляди на життя: «Я - О'к з собою», «Я не О'к з собою», «Ти О'к зі мною», «Ти не О'к зі мною». Вони являють собою основні якості (цінності), які людина цінує в собі та інших, що означає щось більше, ніж просто якусь думку про свою поведінку і поведінку інших людей. Згідно з цією концепцією кожна доросла людина має власний сценарій, заснований на одній з чотирьох життєвих позицій. Однак автор зазначає, що людина не перебуває в обраній позиції весь час, а може змінювати життєві позиції [4].

Отже, аналіз наукових доробків вітчизняних та російських психологів показав, що на сучасному етапі наукових досліджень є не повністю сформованим змістовна сторона дефініції «життєва позиція». Тракткування поняття «життєва позиція» різних авторів можна поєднати у декілька груп:

- «життєва позиція» це спосіб включення особистості в життєдіяльність суспільства, громадський спосіб здійснення свого життя (соціологічний підхід);
- внутрішня установка, обумовлена світоглядними, моральними і психологічними якостями особистості і відбиваюча її суб'єктивне відношення до суспільства (психологічний підхід);
- здатність до саморегуляції і вибору власного життєвого шляху, що є проявом індивідуальності (особистісно-орієнтований, онтологічний підхід);
- інтеграційна характеристика людини в її самоздійсненні (суб'єктно-дієльний підхід);
- формування життєвої позиції розуміється як невід'ємний від буденності дитини процес, який наповнений особистісним змістом, цінностями та цілями;

Висновки. Розглянуті нами теорії, концепції життєвої позиції різноманітні і багатогранні, але деякі з них недостатньо структуровані та емпірично обґрунтовані, тому, на наш погляд, поняття «життєва позиція» є перспективним і потенційним для подальшого психологічного аналізу. Є потреба у розробці цілісної моделі життєвої позиції особистості в процесі її соціалізації, виокремленні типів життєвої позиції, її функцій, структури та факторів що обумовлюють процеси її становлення та трансформації, розробці емпіричного та діагностичного інструментарію.

Література

1. Абульханова - Славская К.А. Стратегия жизни. / К.А. Абульханова - Славская – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / Альфред Адлер ; (пер. А Боровиков) . – М. : Академический проект, 2007. – 232 .с
3. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 380 с.
4. Берн Э. Трансакционный анализ в психотерапии / Эрик Берн ; (пер. с англ. А. Грузберга) . – М. : Эксмо, 2009. – 16 с. – (Психологический бестселлер).

5. Божович Л.И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л.И. Божович // Возрастная и педагогическая психология : Тексты. – М. : Изд-во МГУ, 1992. – С. 190-229.
6. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). / О.Л. Кононко. – К. : СтилоС, 2000. – 336 с. – (Ин-т психології ім.Г.С.Костюка АПН України, Ін-т проблем виховання АПН України).
7. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 487 с.
8. Мадди С. Р. Смыслообразование в процессе принятия решений / Сальватор Мадди // Психологический журнал. – 2005. – Т.26. – № 6. – С. 87. - 101.
9. Маркин В.Н. Жизненная позиция личности как психолого-акмеологическая категория и феномен социального самоутверждения / В.Н. Маркин // Мир психологии. – 2005. – № 4. – С. 45–50.
10. Рубинштейн С.Л. Самосознание личности и ее жизненный путь / С.Л. Рубинштейн // Основы общей психологии. – СПб. : Питер, 1999. – 720 с.
11. Франк С.Л. Смысл жизни / С.Л. Франкл // Вопросы философии. – 1990. – №6. – С.68–131.
12. Попова Т. В. Жизненная позиция личности как воспитательная проблема /Т. В. Попова // Известия Южного отделения Российской академии образования / Выпуск VI Культурные смыслы и личностно-ориентированные технологии воспитания – Ростов-на-Дону Изд-во РГПУ, 2004 – С. 72-75.
13. Прядко С.А. Життєва позиція особистості в аспекті соціально-філософського осмислення / С.А. Прядко // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури, 2004. – № 40. – С. 56-63.
14. Фромм Э. Иметь или Быть? / Эрих Фромм ; (пер. с англ. Н. Петренко, О. Иванчук). – Киев : Ника-Центр : Вист – С, 1998. – 392 с.

References

1. Abul'hanova - Slavskaja K.A. Strategija zhizni. / K.A. Abul'hanova - Slavskaja – M. : Mysl', 1991. – 299 s.
2. Adler A. Praktika i teorija individual'noj psihologi / Al'fred Adler ; (per. A Borovikov) . – M. : Akademicheskij proekt, 2007. – 232 .s
3. Anan'ev B.G. O problemah sovremennogo chelovekoznanija / B.G. Anan'ev. – M. : Nauka, 1977. – 380 s.
4. Bern Je. Transakcionnyj analiz v psihoterapii / Jerik Bern ; (per. s angl. A. Gruzberga) . – M. : Jeksmo, 2009. – 16 s. – (Psihologicheskij bestseller).
5. Bozhovich L.I. Jetapy formirovanija lichnosti v ontogeneze / L.I. Bozhovich // Vozrastnaja i pedagogicheskaja psihologija : Teksty. – M. : Izd-vo MGU, 1992. – S. 190-229.
6. Kononko O. L. Psihologichni osnovi osobistisnogo stanovlennja doskil'nika (sistemnij pidhid). / O.L. Kononko. – K. : Stilos, 2000. – 336 s. – (In-t psihologii im.G.S.Kostjuka APN Ukraïni, In-t problem vihovannja APN Ukraïni).
7. Leont'ev D.A. Psihologija smysla: priroda, stroenie i dinamika smyslovoj real'nosti / D.A. Leont'ev. – M. : Smysl, 1999. – 487 s.
8. Maddi S. R. Smysloobrazovanie v processe prinjatija reshenij / Sal'vator Maddi // Psihologicheskij zhurnal. – 2005. – T.26. – № 6. – S. 87. - 101.
9. Markin V.N. Zhiznennaja pozicija lichnosti kak psihologo-akmeologicheskaja kategorija i fenomen social'nogo samoutverzhdjenja / V.N. Markin // Mir psihologii. – 2005. – № 4. – S. 45–50.
10. Rubinshtejn S.L. Samosoznanie lichnosti i ee zhiznennyj put' / S.L. Rubinshtejn // Osnovy obshhej psihologii. – SPb. : Piter, 1999. – 720 s.
11. Frank S.L. Smysl zhizni / S.L. Frankl // Voprosy filosofii. – 1990. – №6. – S.68–131.
12. Popova T. V. Zhiznennaja pozicija lichnosti kak vospitatel'naja problema /T. V. Popova // Izvestija Juzhnogo otdelenija Rossijskoj akademii obrazovanija / Vypusk VI Kul'turnye smysly i lichnostno-orientirovannye tehnologii vospitanija – Rostov-na-Donu Izd-vo RGPU, 2004 – S. 72-75.
13. Prjadko S.A. Zhitteva pozicija osobistosti v aspekti social'no-filosofs'kogo osmislennja / S.A. Prjadko // Mul'tiversum. Filososf'skij al'manah. – K. : Centr duhovnoï kul'turi, 2004. – № 40. – S. 56-63.
14. Fromm Je. Imet' ili Byt'? / Jerih Fromm ; (per. s angl. N. Petrenko, O. Ivanchuk). – Kiev : Nika-Centr : Vist – S, 1998. – 392 s.

Тавровецкая Н.И.

Теоретико - методологический анализ дефиниции жизненная позиция личности

В статье представлены результаты теоретического анализа дефиниции «жизненная позиция» личности, проанализованы разные теоретические подходы к содержанию и структуре «жизненной позиции». Раскрываются вопросы становления жизненной позиции в онтогенезе. Жизненная позиция

рассматривается как интегративная характеристика человека в его самостановлении. Источников – 14.

***Ключевые слова:** позиция субъекта, жизненная позиция, структура жизненной позиции.*

Tavrovetska N.I.

Theoretical and methodological analysis of the definition «life position» of individual

Presented results of the theoretical analysis of the definition "life position" of individual in the article, analyzed different approaches of scientists to the content and structure of the "life position" too. Highlighted issues of becoming a vital position in ontogenesis. Life position is seen as integration characteristic of human self-realization. Sources - 14.

Keywords: the position of individual, lifestyle, structure of life position.

Тавровецька Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету.

м. Херсон, відділення Нова пошта №4

м.т. 0951882181